

KAROLINA KRZYSZTOŃ

Ku wartościom – recenzja książki *Problemy integracji i zagadnienia aksjologiczne w edukacji polonistycznej* pod red. Elżbiety Mazur i Danuty Hejdy

Publikacja nosząca tytuł *Problemy integracji i zagadnienia aksjologiczne w edukacji polonistycznej* pod red. Elżbiety Mazur i Danuty Hejdy wpisuje się w tematykę nauczania zintegrowanego, poruszaną między innymi w środowisku rzeszowskich metodyków¹. Wydawnictwo to składa się ze wstępu i sześciu części. W pierwszej z nich zarysowana została problematyka integracji na lekcjach języka polskiego. W drugiej – ukazane związki między literaturą, językiem a kulturą. Trzeci rozdział poświęcono sztuce – malarstwu, architekturze i muzyce – łączonej z podstawowym dla polonisty tekstem kultury – literaturą. Czwarta część publikacji dotyczy filozofii na lekcjach języka polskiego, piąta – historii, która może stanowić kontekst podczas omawiania wybranych zagadnień edukacji polonistycznej. Ostatni rozdział został poświęcony aksjologii. Jest on niejako podsumowaniem książki, ponieważ – o czym mowa poniżej – problematykę wartości i wartościowania jako istotną wskazują autorzy wielu artykułów w niniejszej publikacji.

Autorzy piętnastu tekstów, jakie znalazły się w *Problemach integracji...*, ukazali różnicowanie nauczania integrującego. Danuta Hejda i Elżbieta Mazur w tekście wprowadzającym w problematykę tomu podkreślają, że integracja to słowo klucz od czasów reformy edukacyjnej 1999 roku [16²] oraz że „polonistyka szkolna staje się (...) humanistyką zintegrowaną” [16]. Zresztą – jak słusznie zauważają badaczki – integracja odnosi się do całości kształcenia: „Uczenie się jest procesem integrującym, podczas którego sukcesywnie zdobywa się wiedzę i umiejętności” [21]. Autorzy pozostałych artykułów odnoszą teorię integracji do praktyki, wskazując metody, które wspomagają nauczanie w sposób zintegrowany, oraz teksty kultury, które warto z sobą łączyć. I tak: Zygmunt Sibiga i Ewelina Sowa akcentują istotną rolę

¹ Por. np.: H. Kurczab, *Scalanie treści kształcenia w przygotowaniu zawodowym nauczyciela polonisty*, Rzeszów 1993; *Polonistyka zintegrowana*, red. K. Ożóg i J. Pasterska, Rzeszów 2000; *Wybrane zagadnienia edukacji polonistycznej*, red. H. Kurczab, U. Kopeć i E. Kozłowska, Rzeszów 2002.

² Wszystkie odwołania odnoszą się do książki: *Problemy integracji i zagadnienia aksjologiczne w edukacji polonistycznej*, red. E. Mazur i D. Hejda, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012, 270 ss. W nawiasach kwadratowych podano numer strony.

ćwiczeń w mówieniu i pisaniu w edukacji polonistycznej [60–61], Urszula Kopeć kładzie nacisk na nauczanie o wartościach, Tadeusz Półchłopek pisze o języku w dobie Internetu, a także o kompetencjach językowych zintegrowanych z kształceniem kulturowym [77], Dorota Karkut – o wprowadzaniu malarstwa na lekcje języka polskiego, Agata Kucharska-Babula – o powiązaniu literatury z muzyką, a Danuta Hejda – o korzyściach wynikających z rozważań o architekturze na lekcjach języka polskiego. Z kolei Elżbieta Mazur postuluje wykorzystywanie przez polonistów kontekstów filozoficznych. W podobnym tonie wypowiada się Elżbieta Kozłowska, która stwierdza: „Współczesna lekcja języka polskiego to niezmiernie rzadko lekcja ściśle literacka, często bywa połączona z analizą i interpretacją innych tekstów kultury, jednakże istotne są też odniesienia do idei filozoficznych, w tym szczególnie problematyki etycznej” [167]. Innym ważnym kontekstem pomagającym w analizie i interpretacji dzieł literackich jest historia. Pisze o tym Joanna Rusin – ten aspekt nauczania integrującego omawia na przykładzie wiadomości o Romualdzie Trauguttu, które mogą być przydatne podczas percepcji dzieł Elizy Orzeszkowej. Z kolei postulat włączenia sylwetek i twórczości autorów „Kontynentów” do nauczania języka polskiego w szkołach średnich wysuwa Alicja Jakubowska-Ożóg [207].

Jak więc widać, integracja w publikacji pod redakcją Elżbiety Mazur i Danuty Hejdy jest ukazana wieloaspektowo. Jest to wielka zaleta tego wydawnictwa. Dzięki takiemu podejściu książka ma wartość poznawczą, ale też użyteczną, autorzy artykułów nie ograniczają się bowiem do teoretycznych rozważań, ale podają też pomysły (niekiedy sygnalizują możliwość podjęcia jakiejś problematyki, innym razem proponują scenariusze) na lekcje integrujące różne dziedziny polonistyki lub język polski z innymi przedmiotami³. Dzięki temu *Problemy integracji i zagadnienia aksjologiczne* są pozycją, z której będą czerpać inspiracje nie tylko metodycy, studenci polonistyki, ale i nauczyciele języka polskiego na wszystkich szczeblach edukacji.

Tematem trzech ostatnich artykułów, które – zdaniem redaktorów tomu – zasługują na szczególną uwagę [8], są wartości w nauczaniu⁴. Henryk Kurczab podkreśla:

³ Por. np.: pomysł U. Kopeć na lekcje poświęcone definiowaniu wartości podczas omawiania lektur [48–56]; przykłady lekcji integrujących kształcenie językowe z ćwiczeniami w mówieniu i pisaniu Z. Sibigi i E. Sowy [66–72]; przykład zajęć „Poeta i malarz – świadkami historii” D. Karkut [101–104]; pomysł A. Kucharskiej-Babuli na wykorzystanie muzyki podczas analizy *Sonetów krymskich* [144–146]; zaprezentowanie przez E. Mazur przykładowej lekcji włączającej filozofię i malarstwo do polonistycznych rozważań [155–158] oraz propozycję scenariusza (uwzględniającego kontekst filozoficzny) na temat poematu *Nieskończoność* Zbigniewa Bieńkowskiego tej samej badaczki [160–165]; przeprowadzoną przez E. Kozłowską analizę utworów Zbigniewa Herberta, która uwzględnia zagadnienia filozoficzne [167–173, 174–180]; podany przez H. Kurczabą spis przykładowych utworów i twórców składających do odwołań aksjologicznych [218].

⁴ Nauczanie dotyczące wartości jest zgodne z obowiązującą *Podstawą programową*, w której np. dla IV etapu edukacji w podpunkcie „Wartości i wartościowanie” zapisano: „Uczeń: 1) dostrzega związek języka z wartościami, rozumie, że język podlega wartościowaniu [...], jest narzędziem wartościowania, a także źródłem poznania wartości (utrwalonych w znaczeniach nazw wartości, takich jak: dobro, prawda, piękno; wiara, nadzieja, miłość; wolność, równość, braterstwo; Bóg, honor, ojczyzna; solidarność, niepodległość, tolerancja); 2) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne; 3) dostrzega w świecie konflikty wartości (np. równości

„język jest nie tylko instrumentem myślenia i komunikowania, ale także postrzegania i oceniania rzeczywistości w kategoriach dobra i zła” [213]. Jeśli chodzi zaś o wprowadzanie tematyki aksjologicznej podczas lekcji języka polskiego, badacz stwierdza: „W edukacji humanistycznej na problematykę wartości należy spojrzeć przez pryzmat literatury i historii oraz odpowiedzieć sobie na pytanie, co wnoszą w życie jednostki i społeczeństwa wartości biologiczne, a co wartości duchowe” [215]. To ważna podpowiedź dla odbiorców niniejszego artykułu, zwłaszcza dla nauczycieli języka polskiego. Zresztą także pozostali autorzy tekstów opublikowanych w *Problemach integracji...* akcentują potrzebę mówienia przez polonistów o wartościach i uczenia wychowanków właściwych postaw⁵.

Preferowany przez badaczy sposób rozumienia nauczania – zwłaszcza nauczania języka polskiego – przypomina czytelnikom tomu niezwykle istotny fakt. Mianowicie: szkoła ma nie tylko uczyć, ale i wychowywać, wskazywać pożądane postawy i wpajać uczniom hierarchię wartości. Tak zadanie nauczyciela – zwłaszcza polonisty – rozumie m.in. Gustaw Ostasz, który stwierdza: „mimo woli, utożsamiamy filologa ze strażnikiem wartości prymarnych” [228]. Są to wartości szczególne – wartości basenu Morza Śródziemnego [233] i te, które są przekazywane przez „księgi prymarne chrześcijaństwa” [234].

Istotną podpowiedź kieruje do nauczycieli także Ryszard Jedliński, który radzi, by służyć tego, co mają do powiedzenia uczniowie. Píše on: „biorąc pod uwagę doświadczenia antropologiczne młodzieży, warto pozwalać jej na własne wybory wartości. Równocześnie należy uświadomić naszym podopiecznym niebezpieczeństwo związane z postmodernistyczną wolnością bez granic i z wynikającego z niej relatywizmu moralnego oraz pluralistycznego chaosu” [241]. Warto dodać – za Ryszardem Jedlińskim – że zadaniem polonisty jest ponadto uwrażliwienie uczniów na „piękno i brzydotę języka oraz na etykę kontaktów językowych”, co również kształtuje świat wartości młodych ludzi [252].

Podsumowując, należy stwierdzić, że *Problemy integracji i zagadnienia aksjologiczne* to pozycja, po którą powinni sięgać poloniści zarówno podczas planowania całorocznego planu pracy, jak i przed poszczególnymi zajęciami, a także wówczas, gdy po prostu brakuje im pomysłu na ciekawą i wartościową lekcję. Z pewnością *Problemy integracji...* będą przydatne również dla nauczycieli akademickich, zwłaszcza metodyków, dla których mogą stanowić przyczynek do dotyczących integra-

i wolności, sprawiedliwości i miłosierdzia) oraz rozumie źródła tych konfliktów”; *Podstawa programowa z komentarzami*, t. 2: *Język polski w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum*, 2009, s. 47–48.

⁵ D. Hejda i E. Mazur piszą: „Estetykę rozumiemy jako namysł nad pięknem i sztuką, wartości tkwiące w dziełach sztuki” [15]; U. Kopec prezentuje wartości i antywartości oraz hierarchizuje je [45], ponadto postuluje łączenie nauki o wartościach z kształceniem literackim i podaje przykłady [48–56], chce wprowadzania uczniów w świat wartości [56]; T. Półchłopek zwraca uwagę na destrukcję hierarchii wartości [78] oraz na system aksjologiczny ponowoczesności, w którym wartości pragmatyczne i hedonistyczne wyparły choćby wartości narodowe [80–81]; D. Karkut – za Kazimierzem Wóycickim – przypomina o wartościach wychowawczych malarstwa [96]; D. Hejda zwraca uwagę na wartość kontekstów [114]; E. Mazur upatruje wartości w „dialogu czytelnika z tekstem i dialogową koncepcją tradycji” [153].

cji rozmów, na przykład ze studentami. Zresztą sięgać po tę książkę winni także studenci polonistyki (a być może i innych filologii – problematyka wartości jest bowiem poruszana nie tylko na lekcjach języka polskiego). W rzeszowskiej publikacji znajdą oni wiele użytecznych informacji na temat nauczania integrującego, z których będą mogli skorzystać, przygotowując się do zajęć prowadzonych w ramach praktyk. Wydawnictwo to stanowi bowiem kompendium wiedzy na temat integracji w nauczaniu. Wiedzy, która – dzięki wzbogaceniu wiadomości teoretycznych o przykłady ich zastosowania – jest przekazana w sposób zrozumiały, przejrzysty i przekonujący.

